

УДК 02:004

МРНТИ 06.54.51

Н.Б. Денгельбаева¹, А.Г. Исенгалиева², А. Атантаева³

¹ *Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, Алматы қ., Қазақстан*

² *М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан Мемлекеттік университеті, Шымкент қ., Қазақстан*

³ *Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан*

ЦИФРЛЫҚ ЖАҒАНДАНУ ЖАҒДАЙЫНДА ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫ КІТАПХАНАЛАРЫНЫҢ ДАМУ ҮРДІСТЕРІ

Аңдатпа

Мақалада Қазақстан Республикасы жоғары оқу орындары кітапханаларында автоматтандырылған ақпараттық-кітапханалық қызмет көрсету және Республикалық жоғары оқу орындары аралық электронды кітапхана (РЖОЭК) жүйесіне енген кітапханалардың мүмкіндіктері мен жоғары оқу орындары кітапханаларының өз қызметіне жаңа ақпараттық технологияларды ендіру, электрондық ресурстарын толықтыру, отандық, әлемдік, ақпараттар ресурстарына ену жолдары берілген. Қазіргі кітапханаларға өндіріс шығармаларын, ақпарат бағдарламаларын насихаттау барысында, жаңа технологиялық компьютерді заман талабына сай өзгертілген түрлерімен ұтымды ұштастыру әрекеттері іздестірілуде және ғаламдық тұрғыда алға қойған мәселелерді дұрыс шешу мен меңгеруге жол ашады. Осындай ұлттық ақпаратты біріктіріп, қоғамға жаңаша уақыт талабына сай қызмет көрсетуді игеру мен насихаттаушы, таратушы, халыққа ұсынушы кітапхана – ол идеологиялық үлкен мекеме рөлін атқарады.

Түйін сөздер: Электронды кітапхана, ресурс, өнеркәсіптік революция, жаһандану, инновация, технология.

Аннотация

Н.Б. Денгельбаева¹, А.Г. Исенгалиева², А. Атантаева³

¹ *Казахский Национальный университет имени аль-Фараби, г. Алматы, Казахстан*

² *Южно-Казахстанский Государственный университет им. М. Ауэзова, г. Шымкент, Казахстан*

³ *Казахский национальный педагогический университет им. Абая, г. Алматы, Казахстан*

РАЗВИТИЕ ВУЗОВСКИХ БИБЛИОТЕК В ЦИФРОВОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Статья посвящена автоматизированному информационно-библиотечному обслуживанию в библиотеках высших учебных заведений Республики Казахстан и возможностям библиотек вошедших в Республиканскую межвузовскую электронную библиотечную систему (РМЭБС) и освещены пути внедрения в работу библиотек высших учебных заведений информационных технологий, пополнения электронных ресурсов, входа в отечественные, мировые информационные ресурсы. Основной целью библиотек республики является – повышение информационной грамотности, гармоничное интегрирование в цифровой среде. Осуществление автоматизированных работ в библиотечном процессе, внедрение библиотечно-информационных программ. Современные библиотеки ищут способы рационально сочетать новыми технологиями с измененными формами жизни и открывать путь к правильному решению и охватывая глобальных проблем. Объединяя национальную информацию, библиотека играет роль крупного идеологического института, осваивая и распространяя, и предоставляя услуги потребителям в соответствии с современными требованиями.

Ключевые слова: Электронная библиотека, ресурс, промышленная революция, глобализация, инновация, технология.

Abstract

DEVELOPMENT OF UNIVERSITY LIBRARIES IN DIGITAL GLOBALIZATION

Dengelbayeva N.B¹, Isengalieva A.,G. ², Atantayeva A.³

¹ *Al-farabi Kazakh national university, Almaty, Kazakhstan*

² *M. Auezov South Kazakhstan State University, Shymkent Kazakhstan*

³ *Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan*

The article is devoted to automated information and library services in the libraries of higher educational institutions of the Republic of Kazakhstan and the capabilities of libraries included in the Republican Interuniversity Electronic Library System and highlights the ways of introducing information technologies into the work of libraries of higher educational institutions, replenishing electronic resources, entering domestic, world information resources. The main goal of the libraries of the republic is to increase information literacy, harmonious integration in the digital environment. Implementation of automated work in the library process, the implementation of library information programs. Modern libraries are looking for ways to rationally combine new technologies with altered forms of life and pave the way for the right solution and embracing global problems. Combining national information, the library plays the role of a major ideological institute, exploring and disseminating, and providing services to consumers in accordance with modern requirements.

Keywords: digital library, resource, industrial revolution, globalization, innovation, technology.

Елбасы өз Жолдауында «Бүгінде әлем төртінші өнеркәсіптік революция дәуіріне, технологиялық, экономикалық және әлеуметтік салалардағы терең және қарқынды өзгерістер кезеңіне қадам басып келеді. Жаңа технологиялық қалып біздің қалай жұмыс істейтінімізді, азаматтық құқықтарымызды қалай іске асыратынымызды, балаларымызды қалай тәрбиелейтінімізді түбегейлі өзгертуде. Біз жаһандық өзгерістер мен сын-қатерлерге дайын болу қажеттігін ескеріп, «Қазақстан-2050» даму стратегиясын қабылдадық. Алдымызға озық дамыған отыз елдің қатарына кіру мақсатын қойдық» деп атап көрсетті [1].

Бүгінде цифрлық прогресс өмірімізге берік енді, ол күнделікті іс-қызметіміздің ең көп бөлігін құрайды. Біздер цифрлық технологиялардың белсенді пайдаланушыларына айналуға дайынмыз.

Соңғы жылдары Қазақстанда ақпараттандыру ықпалымен бүкіл мемлекеттік жүйе қайта құрылатын деңгейге жетіп үлгерді. 2013 жылы ел экономикасының цифрлық түрленуіне, ақпарат қоғамына көшуге, мемлекеттік басқаруды жетілдіруге, тек корпоративтік құрылымдарға ғана емес, сондай-ақ ел азаматтарына ақпараттық инфрақұрылымның қолжетімділігінің артуына септігін тигізетін «Ақпараттық Қазақстан-2020» мемлекеттік бағдарламасы бекітілді.

2017 жылдың желтоқсанында цифрлық технологияларды пайдаланудың көмегімен әр қазақстандықтың тұрмыс деңгейін арттыруға бағытталған «Цифрлық Қазақстан» маңызды кешенді бағдарламасы бекітілді. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасына сай елімізде жұмысты бес басты бағытта жүргізу жоспарлануда: цифрлық экожүйені құру, адами капиталды дамыту, экономика салаларын цифрландыру, цифрлық мемлекетке көшу және Жібек жолын іске асыру [2].

Қазірдің өзінде Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын іске асыру жөнінде бірқатар бастамаларды енгізуде:

1) 3-4 сыныптарда заманауи ақпарат технологияларын оқуда және күнделікті өмірде пайдалану үшін олармен жұмыс істеудің жалпы арқаулық білімдерін қалыптастыратын "Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар" пәні енгізілді;

2) робот техникасы аясында бағдарламалаудың жалпы негіздерін үйрететін робот техникасы жөніндегі 372 үйірме жұмыс істейді.

Техникалық және кәсіптік, жоғары, жоғары білімнен кейінгі білім беру саласында:

1) 3 (үш) мамандықтың негізінде студенттерде таңдап алған кәсібі аясында АКТ-ны тәжірибеде пайдаланудың арқаулық білімдерін қалыптастыратын "Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар" пәні енгізілді;

2) техникалық және кәсіптік, жоғары, жоғары білімнен кейінгі білім беру бағдарламаларының негізгі базасы болатын кәсіби стандарттар әзірленуде.

Сонымен бірге бүгінгі таңда 2014-2016 жылдар аралығында АКТ мамандықтары бойынша мамандар даярлауға 14,5 мың білім гранты бөлінді, ал осы кезеңде бітіріп шыққандар 94 мың адамды құрады.

«Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасының мақсаттары Қазақстан Республикасы экономикасының даму қарқынын жеделдету және орта мерзімді келешекте цифрлық технологияларды пайдаланудың есебінен халықтың тұрмыс сапасын жақсарту, сондай-ақ Қазақстан экономикасын ұзақ мерзімді келешекте болашақтың цифрлық экономикасын құруды қамтамасыз ететін дамудың қағидаттық жаңа траекториясына көшуге жағдай туғызу болып табылады. Бағдарламаны жаңа нақты жағдайларға - білім экономикасына көшуді қамтамасыз ету үшін креативті қоғам құруға бағытталған «Адами капиталды дамыту» бағыты бойынша іске асыру қазақстандық жоғары оқу орындарының алдына тұтас міндеттер қойып отыр. Олар жаңа білімдер мен инновацияларды туындату орталықтарына айналуы, экономиканың басым секторларын білікті кадрлық ресурстармен қамтамасыз етуі, рухани-интеллигенттік элитаны тәрбиелеуі тиіс. Осы стратегиялық міндеттерді шешуде жоғары оқу орындары кітапханалары да маңызды орын алады, олар жаңа буынды инновациялық кітапханалар болуы тиіс [3].

Бағдарламаны жаңа нақты жағдайларға – білім экономикасына көшуді қамтамасыз ету үшін креативті қоғам құруға бағытталған «Адами капиталды дамыту» бағыты бойынша іске асыру қазақстандық жоғары оқу орындарының алдына тұтас міндеттер қойып отыр. Олар жаңа білімдер мен инновацияларды туындату орталықтарына айналуы, экономиканың басым секторларын білікті кадрлық ресурстармен қамтамасыз етуі, рухани-интеллигенттік элитаны тәрбиелеуі тиіс. Осы стратегиялық міндеттерді шешуде жоғары оқу орындары кітапханалары да маңызды орын алады, олар жаңа буынды инновациялық кітапханалар болуы тиіс.

Жаңашылдықтың болуы кітапхана ісінің ілгерілеуі мен дамуына серпін береді. Кітапханаларға инновацияларды ендіру кез келген технологиялық және әлеуметтік инновациялық процестердегі сияқты Парето заңымен (*экономист және социолог Вильфред Парето*) - дәстүрлі 80% және

инновациялар 20% жүргізіледі. Инновациялардың дәл 20 % табыстың, даму мен тиімділіктің 80% береді. Осылайша, кітапханалардың инновациялық кітапханаға көшуі дәстүрлер мен инновацияларды ұштастыру қағидаты бойынша іске асырылады. Қазіргі кезде жоғары оқу орындары кітапханаларын цифрландыру процесі бірнеше кезеңнен өтті. Мәселен, 1990-жылдардың аяғы мен 2000-жылдардың басында республиканың жетекші жоғары оқу орындарының кітапханаларында автоматтандырылған кітапханалық бағдарламалар орнатылды, электрондық каталогтар құрылды, деректер базаларына кітапхана қорын енгізу басталды. Дәстүрлі карточкалық каталогтар мен картотекалар және электрондық каталогтардың арасындағы барлық шектерді алып тастап, есепке алу, ақпараттық және іздеу функцияларын қатар қолданды. Осы кезде кітапхананың күнделікті жұмысында Интернеттің ақпараттық ресурстары белсенді қолданылады. Кітапханаларда толық мәтінді электрондық папкалар жасақталады, жоғары оқу орындары бейіні бойынша тұрақты түсіп жататын сұраныстар негізінде интернет-сілтемелер архивтері: өзінің деректер базаларына қолжетімділік беретін кітапханалардың, жоғары оқу орындарының білім беру процесінде және ғылыми-зерттеу жұмысында әлеуетті түрде қажетті ақпаратты жариялайтын сайттар мен порталдардың адрестері жасалады. Қазіргі кезде дәстүрлі карточкалық каталогтарды жүргізу процесін электрондық түрге толығымен айырбастау жүргізілуде. Әдетте, электрондық каталогтардың библиографиялық деректер базалары библиографиялық жазбаларды: кітаптарды, оқу-әдістемелік кешендерді, жоғары оқу орындары профессорлық-оқытушылар құрамының еңбектерін, сирек кітаптар қорын, мақалаларды, диссертациялар мен авторефераттарды, мерзімді басылымдарды, электрондық басылымдарды, сондай-ақ жоғары оқу орындары бейіні бойынша тақырыптық проблемалық бағдарланған деректер базаларын қамтиды [4].

2010-жылдардың басында, автоматтандырылған кітапханалық-ақпараттық бағдарламалардың жаңа версияларының дамуымен және жоғары оқу орындары кітапханаларының жұмыс тәжірибесіне ендірілуімен пайдаланушыларға сілтемелерді электрондық каталогтарда бұрыннан бар библиографиялық жазбаларға байлау арқылы баспа басылымы мәтінінің электрондық көшірмелеріне қатынау мүмкіндігі пайда болды.

Бүгінгі таңда жоғары оқу орындары кітапханаларының көпшілігінің электрондық каталогы бірыңғай деректер базасы болып табылады, ол саналуан түрдегі құжаттар туралы библиографиялық және толық мәтінді ақпаратты қамтиды.

Электрондық каталогтың библиографиялық деректер базалары негізінде кітапханалар саналуан ағымдағы және ретроспективтік ақпараттық-библиографиялық өнімдер жасайды. Жоғары оқу орындары кітапханалары дайындайтын библиографиялық өнімнің саналуандылығы арасында бірінші кезекте, жоғары оқу орындарының профессорлар-оқытушылар құрамы еңбектерінің библиографиялық тізімдері мен библиографиялық көрсеткіштері басым түсіп отыр.

Соңғы жылдары кітапхана дайындаған және көпшіліктің қолжетімділігіне орналастырылған жоғары оқу орындары профессорлар-оқытушылар құрамы еңбектерінің сапалы библиографиялық жазбаларының маңызы арта түсіп келеді. Бұл жоғары оқу орындары кітапханаларының библиометриялық өзгерістерді - «Scopus», «Thomson Reuters», «JCR», «PFCI» («Ресей ғылыми сөздәйектеу индексі») ғылыми метриялық деректер базаларын пайдалана отырып, жоғары оқу орындары профессорлар-оқытушылар құрамының жариялау белсенділігін қадағалауды жүргізу қажеттігіне байланысты.

Қазіргі кезде жоғары оқу орындары кітапханаларының көпшілігі кітапханада бар бүкіл қорды ашып көрсететін электрондық каталогтарды жасақтау жұмысын аяқтады, ірі жоғары оқу орындары кітапханаларында кітапхана қорының 80 % ашып көрсетіледі. Барлық кітапханалар кітапхана қабырғасында пайдаланушыларға электрондық каталогтарға еркін қолжетімділікті қамтамасыз етеді, сондай-ақ жоғары оқу орындары корпоративтік желісі арқылы және әдетте, логин мен парольдің көмегімен кітапхананың web-сайты арқылы қашықтан қатынау ұсынады.

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің Ғылыми кітапханасы «Лань» және «IPRBook» баспаларының, «IPRMedia» компаниясының электрондық кітапханалар жүйелеріне «Абай атындағы ҚазҰПУ жаршыларының» мақалаларын орналастыру жұмысын жүргізуде.

С.Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік университетінің Ғылыми кітапханасы Қазақстан Республикасының мерзімді басылымдарын корпоративтік библиографиялық өңдеу жөнінде Өскемен қаласы кітапханаларының Өңірлік жобасына, сондай-ақ «ИРБИС» корпорациясының әлемнің ірі кітапханаларымен библиографиялық жазбаларды корпоративтік алмасуды ұйымдастыру жөніндегі жобасына қатысушы болып табылады. С.Аманжолов атындағы ШҚМУ кітапханасы бұл жобаларда тек ресурстарды пайдаланушы ретінде ғана танылмайды, сондай-ақ өз құжаттарының электрондық версияларын ұсыну арқылы олардың жасалуына қатысады.

М.Х.Дулати атындағы Тараз мемлекеттік университетінің Кітапхана-ақпарат орталығы Тараз мемлекеттік педагогикалық университетінің Ғылыми кітапханасымен бірлесіп, мақалалардың өңірлік жиынтық электрондық каталогын жасау жұмысын жүргізуде [5].

Жоғары оқу орындары кітапханаларында жаңа компьютерлік технологиялардың пайда болуы және дамуы электрондық ресурстардың ауқымын барынша көбейтуге мүмкіндік берді. Жоғары оқу орындары кітапханаларының ақпарат мүмкіндіктері Интернет арқылы қолжетімді халықаралық және республикалық ресурстарға қашықтан қатынау есебінен кеңейтіледі, олардың көпшілігі толық мәтінді деректер базалары түрінде ұсынылған. Жоғары оқу орындары кітапханаларындағы цифрландыру процесі бірінші кезекте толық мәтінді ақпаратты электронды түрде жинау мен сақтаудың ашылған жаңа мүмкіндігіне байланысты болды. 2000-жылдардың ортасынан бастап республика жоғары оқу орындары кітапханаларының көпшілігі оқу процесі мен ғылыми-зерттеу қызметін қамтамасыз ететін электрондық кітапхананы жасақтау жұмысына кірісті [6].

Электрондық кітапханаларын толықтырудың негізгі көзі сыртқы электрондық базаларға жазылу, электрондық басылымдарды сатып алу, меншікті электрондық коллекцияларды жасау болды. Кітапханалар қорларындағы құжаттарды цифрлық пішімге көшіру – шағын даналы, оқу процесінде және ғылыми-зерттеу қызметінде аса қажетті құжаттарды пайдаланушыларға қолжетімділік бере отырып, меншікті электрондық коллекцияларын жасауды бастады. Электрондық кітапхананың ресурстарына қашықтан қатынау жоғары оқу орындарының жергілікті желісі арқылы кітапхананың, кафедралар мен бөлімшелердің компьютерлерінен логин мен парольдің көмегімен жоғары оқу орындарынан тысқары жерлерде ұйымдастырылған [7].

Бүгінде жоғары оқу орындарының электрондық кітапханалары репертуары силлабустардың толық мәтінді деректер базаларымен, факультеттердің оқу-әдістемелік материалдарымен, электрондық оқулықтармен, толық мәтінді тақырыптық базалармен, оқу орнының баспаханасында басылатын оқытушылардың оқу-әдістемелік құралдарының электрондық аналогтарымен, интернет-ресурстармен, сондай-ақ жазылым ресурстарына қолжетімділік ұсынумен кеңейтіледі.

Қазіргі кезде сыртқы ресурстардан толық мәтінді ақпаратқа қолжетімділікті жоғары оқу орындарының барлық кітапханалары көрсетеді. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің қолдауымен қол қойылған келісімге сәйкес қазақстандық барлық білім беру және ғылыми ұйымдарына алыс шетелдердің толық мәтінді деректер базалары ресурстарына, соның ішінде Springer, Scopus және Web of Science және басқаларына ақысыз қатынау ұсынылады, қатынау операторы «Мемлекеттік ғылыми-техникалық сараптама Ұлттық орталығы» АҚ болып табылады. Ресурстарға қатынау университеттердің IP-адрестері бойынша іске асырылады.

Республика жоғары оқу орындары кітапханаларының заманауи кітапхана-ақпараттық инфрақұрылымы мен цифрлық ортасын дамытуда Қазақстан Республикасы жоғары оқу орындары қауымдастығының «Республикалық жоғары оқу орындары аралық электрондық кітапхана» (РЖЭК) жобасы елеулі рөл атқарды. [8].

РЖЭК библиографиялық және толық мәтінді ақпараттық ресурстары - бұл оның барлық мүшелері – жоғары оқу орындары кітапханалары жасайтын коллекция. РЖЭК мүшелерінің әрқайсысы жүйенің басқа қатысушылары ұсынатын ақпараттың толық құқылы пайдаланушысы болып отыр. РЖЭК деректер базасының коллекциясы ұдайы толықтырылады, базаға енген басылымдар оның пайдаланушылары үшін айрықша қызығушылық туғызады. Соңғы кездері жоғары оқу орындары кітапханаларына алыс шетелдердің толық мәтінді деректер базаларына тегін қатынаудан бөлек, сонымен бірге мыналардың:

- республикалық: Республикалық жоғары оқу орындары аралық электрондық кітапхананың (РЖЭК – ҚР Жоғары оқу орындары қауымдастығы жобасы), Қазақстан ұлттық электрондық кітапханасы (ЭГБФ-ҚазҰЭБ, ҚР ҰАК бастамашылық еткен), «Параграф», «Заң», «ҚазПАТЕНТ», «ҚР Стандарттары», «Адам құқықтары жөніндегі цифрлық кітапхана»;

- ресейлік: «ONLINE» университет кітапханасы» электрондық-кітапхана жүйесі, «Лань» баспасы (С-Петербург) ЭКЖ коллекциясы, электрондық мерзімді басылымдар және «ИВИС» библиографиялық деректер базалары, Ресейдегі «East View» ресми өкілдігінің; «Polpred.com» ДБ және т.б. деректер базаларына қашықтан қатынау ұсынылады.

Барлық кітапханалар қолжетімділігінде бар электрондық ресурстарды ілгерілету жұмысын жүргізуде. Бүктемелерді, ресурстар жөніндегі жолбасшыларды дайындау, жоғары оқу орындары және кітапхана сайттары арқылы хабарлау, ақпараттық хаттарды электрондық почта арқылы жіберу іске асырылады. Пайдаланушылардың түрлі санаттарымен электрондық ресурстарды пайдалану жөнінде топтық оқыту және жеке консультациялар өткізілуде. Мәселен, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің Ғылыми кітапханасы «Директ-Медиа» ЖШҚ-мен бірлесіп, «Ресей

ЭЖЖ-лері ҚР электрондық білім беру ортасы үшін» халықаралық семинарын өткізді. Электрондық оқу залында бар электрондық-кітапхана жүйелерінің таныстырылымдары ұдайы өткізіледі [9].

С.Сейфуллин атындағы Қазақ аграрлық-техникалық университетінің кітапханасы кафедралардың қызметкерлерімен, магистранттармен, докторанттармен және студенттермен ішкі және сыртқы білім беру ресурстары жөнінде семинарлар өткізді.

Д.М.Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік техникалық университетінің Ғылыми кітапханасында, Қостанай мемлекеттік педагогикалық университетінің Ақпарат-кітапхана орталығында «FTA FO» АҚ өкілдерінің оқытушылар мен ғылыми қызметкерлерге арнап ұйымдастырған «Elsevier, SciVerse, ScienceDirect, Scopus компанияларының әлемдік үздік ресурстарын пайдалана отырып, сапалы зерттеулер жүргізу» тақырыбындағы семинарларын өткізу дәстүрге айналды.

С.Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінің С.Бейсембаев атындағы Ғылыми кітапханасының, Қорқыт ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университетінің Ғылыми-техникалық кітапханасының қызметкерлері «Thomson Reuters: Web of Science платформасы: іздеудің базалық және кеңейтілген мүмкіндіктері» онлайн семинарлары сериясынан, сондай-ақ «ИРБИС және корпоративтік мүмкіндіктер» вебинарынан өтті.

Бүгінде жоғары оқу орындарының электрондық кітапханалары пайдаланушылардың арасында ақпарат алудың танымал әрі қажетті форматы. Электрондық кітапхана жүйесіне келушілер саны үздіксіз өсе түсуде.

Кітапханаларда электрондық ресурстарды пайдалану тиімділігінің ұдайы мониторингі іске асырылады, пайдаланушылардың қажеттіктері зерделенеді. Статистикалық мәліметтерге қарағанда электрондық ресурстарды пайдалану көрсеткіштері, ақпарат көлемінің ұлғаюы, сыртқы ресурстарға қатынауы, пайдаланушыларды деректер базаларындағы мәліметтерді іздеуге үйретуі жыл сайын арта түсіп отыр

Қазіргі кезде барлық дерлік жоғары оқу орындары кітапханаларының жоғары оқу орындарының web-сайтында өз парағы, ал кейбірінің дербес сайты бар. Жоғары оқу орындары кітапханаларының сайттары аптасына 7 күн 24 сағат режимінде ақпаратқа қолжетімділіктің негізгі арнасы болып отыр. Бүгінде, республика жоғары оқу орындарының барлық дерлік сайттарының кітапхана бөлімінде «Кітапхана құрылымы», «Пайдалану қағидалары», «Қызметтер», «Жаңалықтар», «Виртуалдық кітап көрмелері» парақтары бар. Жоғары оқу орындары кітапханаларының сайттары ұдайы даму және жетілдірілуі үстінде, жаңа ақпаратпен толығуда. Кейбір кітапханалардың Web-сайттары барлық заманауи талаптарға жауап береді: ақпаратқа қатынауының жайлылығы – кітапхананың бас парағынан; ақпаратты іздеудің қарапайымдылығы – іздеу жүйесіндегідей; ақпарат алуға жұмсалатын уақыт - on-line режимінде; ақпараттың қолайлы пішімі – толық мәтіндер.

Қашықтағы пайдаланушыларға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің әл-Фараби кітапханасының, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің, С.Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік университетінің, Д.М.Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік техникалық университетінің, М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінің, Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университетінің, Марат Оспанов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік медициналық университетінің, академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университетінің Ш. Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университетінің, Ш. Уәлиханов атындағы Көкшетеу мемлекеттік университетінің, Тараз мемлекеттік педагогикалық университетінің, С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінің С. Бейсембаев атындағы Ғылыми кітапханасының, М.Х. Дулати атындағы Тараз мемлекеттік университетінің Кітапхана-ақпарат орталығының, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің Білім беру-ақпарат орталығының сайттарындағы электрондық каталогтың Web-модуліне қолжетімділік ұсынылады. Жетекші жоғары оқу орындары кітапханаларының сайттары статистикасының мониторингі оның келімінің тұрақты өсуін тіркейді, мұнда Электрондық кітапхананың электрондық каталогына және толық мәтінді деректер базаларына қызығушылық басым орын алады. Интернет-технологиялар пайдаланушыларға анықтама-библиографиялық қызмет көрсетудің дәстүрлі түрлерін аса жайлы әрі тиімді қызметтерге көшіруге мүмкіндік берді. 2010-жылдардың басында жетекші жоғары оқу орындары кітапханалары қашықтағы пайдаланушы үшін қызметтердің жаңа түрін – Құжаттарды электрондық жеткізу және Виртуалдық анықтама қызметін көрсетеуге кірісті. Қазірдің өзінде Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің, С. Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік университетінің, Д.М. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік техникалық университетінің, Қ.А. Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің Ғылыми

кітапханаларының, С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінің С.Бейсембаев атындағы Ғылыми кітапханасының, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің Білім беру-ақпарат орталығының, Қазақ тұтынушылар қоғамының Қарағанды экономикалық университетінің Цифрлық кітапханасының сайттарында «Библиографтан сұра» бөлімі ұсынылған, электрондық почта арқылы виртуалдық анықтама-библиографиялық қызмет көрсетіледі, кітапханааралық қызмет көрсетудің онлайн түрлері – құжатты электрондық жеткізу қызметі көрсетіледі. Кітапханалар ең кең аудиторияның мүддесіне серіктестік пен достастықтың жаңа деңгейіне шығуы тиіс. Табысқа жету үшін, жаңа технологиялар мен жаңа тәжірибелерді ендірген кезде мына қағидағарды сақтауды ескергені жөн:

- қорлар мен коллекцияларды цифрландыру қазіргі заманғы кезеңдегі маңызды басымдықтардың бірі болуы тиіс;

- цифрландырылған коллекциялар жалпыға қолжетімді, бірақ авторлық құқық және зияткерлік меншікті қорғау саласындағы қолданыстағы заңнаманы ескеруі қажет;

- цифрлық технологиялар адамның ішкі дүниесінің кеңеюі мен баюына бағытталуы тиіс.

Кітапханалар жоғары оқу орындарының тұтас ақпарат білім беру ортасына ақпаратқа ашық қатынау негізінде пайдаланушыларға заманауи сервистер мен қызметтерді ұсына отырып, білім беру және ғылыми ресурстардың барлығын біріктіре отырып, осы ортаның құрылуына барынша жәрдемдесуі қажет, бұл пайдаланушылардың мәдениеті мен қызмет көрсету сапасының артуына және оқырман сұраныстарын аса толығымен қанағаттандыруға септігін тигізеді [10].

Кітапхана мен жоғары оқу орындарының бөлімшелері арасындағы серіктестік қатынастар кітапхананың рейтингін ғана емес, сондай-ақ жоғары оқу орындарындағы білім беру сапасын арттыра отырып, оқу, ғылыми және тәрбиелеу процесін аса толығымен және сапалы қамтамасыз етуге ықпалын тигізетін болады.

Жоғары оқу орындары кітапханасының келешекте қандай болуы, көбінесе, жоғары оқу орындарының қандай болатынына байланысты. Кітапхана ғылыми және білім беру мекемесі ретінде басқа құрылымдық бөлімшелерімен қатар жоғары оқу орындарының толық құнды дамуын қамтамасыз ететін орталыққа айналуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1 Назарбаев Н.Ә. Қазақстан – 2050 стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты ҚР Президенті Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы //Оңтүстік Қазақстан. – 2012. - №198-199. – 6 б.

2 Website: Цифрлы Қазақстан 4 бағыт бойынша жүзеге асады [Электрон.ресурс]. – 2017. https://old.baq.kz/kk/news/zhangirtu_30/tsifrly_kazakstan_bagdarlamasi_4_bagit_boiynsha_zhuzege_asadi20170303_091600 (дата обращения: 3.03.2017)

3 Website: «Цифрлы Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы № 827 қаулысы.) [Электрон.ресурс]. – 2017. <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000827>

4 Website: Кітапханалар толықтай цифрлы жүйеге көшірілді. [Электрон.ресурс]. – 2018. <https://24.kz/kz/zhanaly-tar/o-am/item/235037-kitapxhanalar-toly-taj-tsifrly-zh-jege-k-shiriledi>

5 Website: Цифрлық жасандану кезінде кітапханалардың даму тенденциялары. [Электрон.ресурс]. – 2018. <http://kaznpu.kz/kz/4561/press/>

6 Партнерство библиотек вузов республики: новые формулы сотрудничества: Материалы республиканского семинара (г. Костанай, 18-19 июня 2012 г.) – Костанай: КГПИ, 2012 – 88 с.

7 Матлина С.Г. Блеск и нищета библиотечно-библиографической инноватики //Библиография.–1999.–№2.– С.50-61.

8 Качанова Е.Ю. Инновационная (библиотечная) политика: цели, этапы, методы // Библиотека. – 2009. - №10. – С.35-38.

9 Тусупова, Т.Н. Инновационные технологии в библиотеке [Текст] //Мир библиотеки. - 2010.- № 2.- С. 42-44.

10 Емельянов А.Е. Роль центра автоматизированных информационно- библиотечных систем в деятельности библиотеки // Мир библиотеки. - 2011.- № 3.- С. 25-27.